

Voorlopige uitkomsten bodem- en wateronderzoek koeiensterfte Noordeinde

P-beraad gedeputeerde Ans Mol 16 oktober 2023

Zaaknummer: 2023-008585

Auteur: [REDACTED]

Inleiding

Aan gedeputeerde Mol wordt het voorstel voorgelegd voor opvolging van de (voorlopige) resultaten van het bodem- en wateronderzoek in relatie tot de koeiensterfte bij de boer in Noordeinde. Dit voorstel is beschreven in bijgevoegde notitie.

Deze notitie dient ter voorbereiding van de bestuurlijke afstemming tussen de betrokken 7 overheden, op 23 oktober, via een online-meeting aan het begin van de avond.

Deze notitie wordt samen met de andere overheden ambtelijk definitief gemaakt op 17 oktober en geldt dan als gezamenlijke input voor bespreking tussen de bestuurders.

Vragen aan gedeputeerde Mol

- Kennisneming van de voorlopige resultaten van het onderzoek
- Bespreking van het voorgestelde vervolg (actie, communicatie, kostenverdeling etc.)

Ter verdere informatie over Kamervragen

In de komende dagen wordt een antwoord op Kamervragen, gesteld door Caroline van der Plas, gepubliceerd. Daarin worden procesantwoorden gegeven en er wordt vooruit verwezen naar het nog te verschijnen resultaat van het bodemonderzoek door provincie Gelderland. De antwoorden zijn door Ministerie I&W/RWS afgestemd met ons.

EINDCONCEPT (wordt 17 okt. definitief gemaakt)

Notitie voorlopige uitkomsten bodem- en wateronderzoek koeiensterfte Noordeinde

Datum: 11 oktober 2023

Voor: bestuurders van provincies Gelderland en Overijssel, waterschappen Drents Overijsselse Delta en Vallei en Veluwe, gemeenten Kampen en Oldebroek en Rijkswaterstaat

Van: ambtelijke overleggroep, gecoördineerd door provincie Gelderland

Bestuurlijke afstemming 23 oktober 19:00-19:45 (online meeting)

Ter voorbereiding worden aan u de volgende zaken voorgelegd:

- kennisneming van de voorlopige resultaten van het onderzoek
- een voorstel voor: vervolgacties, de communicatieboodschap, de inzet van communicatiemiddelen, de woordvoerder, de kostenverdeling van onderzoekskosten

1. Introductie

Op een boerderij in Noordeinde zijn in het afgelopen jaar 25 koeien gestorven. Bij de koeiensterfte zijn veeartsen en de Gezondheidsdienst voor Dieren betrokken geweest maar tot op heden is er geen duidelijke oorzaak van de koeiensterfte gevonden. De boer vermoedt dat verontreinigd materiaal (waaronder thermisch gereinigde grond) in de dijk terecht is gekomen bij de aanleg van het Reevediep tussen 2015-2018 en wijst dat aan als mogelijke oorzaak van de koeiensterfte omdat het dijklichaam grenst aan zijn percelen waar de koeien lopen.

De boerderij ligt in de gemeente Oldebroek (Gelderland) in het gebied van het waterschap Vallei en Veluwe. De dijk ligt in de gemeente Kampen (Overijssel) in het gebied van het waterschap Drents-Overijsselse Delta. De situatie heeft zowel te maken met de provincie Gelderland als de provincie Overijssel als bevoegde overheden voor de Wet bodembescherming. Het waterschap Drents-Overijsselse Delta is beheerder van de dijk. Eigenaar van de dijk is de provincie Overijssel. Provincie Overijssel en Rijkswaterstaat waren gezamenlijk opdrachtgever voor de aanleg van de dijk in het kader van het Reevediep-project (de bypass van de IJssel voor hoogwatersituaties).

Tot mei 2023 hebben gemeenten, waterschappen en omgevingsdienst contact gehad met de ondernemer over het uitvoeren van bodemonderzoek maar dat is in een impasse geraakt. De boer vindt nu dat de overheid te laat onderzoek uitvoert en heeft onvoldoende vertrouwen in een goede afloop. De gemeente Oldebroek biedt vanaf het begin ondersteuning aan op de eventuele sociaal-maatschappelijke aspecten van het betreffende agrarische gezin.

De overheden hebben een bureauonderzoek uitgevoerd op de meldingen met kwaliteitsgegevens van de toegepaste grond in het dijklichaam, maar troffen niets vreemds aan. De boer heeft de pers opgezocht en daarmee is de druk opgevoerd. De omgeving, de media en de politici van de betrokken overheden hebben ook veel vragen en zorgen. De betrokken overheden wilden duidelijkheid over het materiaal in de dijk en hebben besloten om een bodem- en wateronderzoek uit te voeren. De boer heeft geen medewerking aan dit onderzoek verleend.

Van augustus tot en met september 2023 heeft het onderzoek plaatsgevonden, gecoördineerd door de provincie Gelderland. Vóór 23 oktober is het definitieve rapport gereed

5.1.2e De politie en NFI hebben monsters van grond uit de dijk en van slootwater genomen. Aan de politie is ook het definitieve rapport van onderhavig bodem- en wateronderzoek toegezegd.

2. Voorstel vervolg

U wordt o.b.v. de voorlopige resultaten gevraagd in te stemmen met de mogelijkheden voor:

- vervolgacties;
- de communicatieboodschap;
- de inzet van de communicatiemiddelen;
- de woordvoerder;
- financiële consequenties en kostenverdeling.

3. Toelichting op het uitgevoerde bodem- en wateronderzoek

De boerderij van [REDACTED] ligt in het dorp Noordeinde, gemeente Oldebroek. De percelen liggen in Gelderland en grenzen aan de provincie Overijssel. [REDACTED]

[REDACTED]. Zie onderstaande luchtfoto:

Het bodem- en wateronderzoek is uitgevoerd door een gecertificeerd bureau (IB Land). Een tweede, in veldwerk gespecialiseerd, bureau (Poelsema) heeft meegekeken tijdens de uitvoering.

De volgende zaken zijn onderzocht, schematisch is dat hieronder te zien:

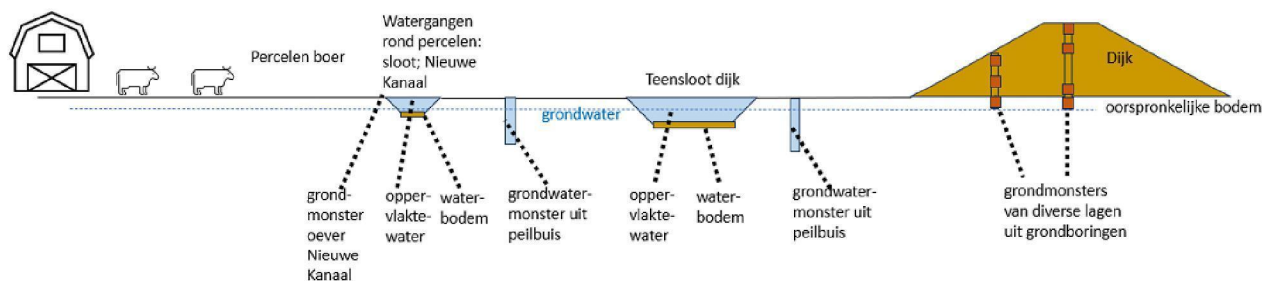
- watergangen rond percelen van de boer (sloten en het Nieuwe Kanaal), met bemonstering van oppervlaktewater, waterbodembodem en oever

- grondwater tussen dijk en percelen boer, met peilbuizen
- grondmateriaal van de dijk, met grondboringen en bemonstering van afdeklaag, materiaal in de dijk en de oorspronkelijke bodem

Er is een breed pakket aan chemische stoffen in het laboratorium geanalyseerd, waarmee thermisch gereinigde grond en eventuele andere verontreinigingen als drugsafval kunnen worden getraceerd.

Het bodem- en wateronderzoek heeft onderzocht of er verwachte of onverwachte stoffen te vinden zijn. Ook is gekeken naar de gehalten en of deze significant verhoogd zijn ten opzichte van normaal voorkomende gehalten binnen Nederland en, in geval van de dijk, ten opzichte van toelaatbare gehalten in hergebruiksgrond. Enkele volgens de boer (of zijn adviseurs) verdachte plekken in het dijklichaam zijn ook onderzocht.

Wat is onderzocht en welke monsters zijn genomen?

4. Voorlopige resultaten

Voorlopige resultaten onderzoek over mogelijke door de mens veroorzaakte afwijkende gehalten:

- Er zijn geen aanwijzingen dat er thermisch gereinigde grond (TGG) in het dijklichaam is verwerkt.
- Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat PFAS-houdend grond is verwerkt in het dijklichaam of in de omgeving is terecht gekomen.
- Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat er andere grond in de dijk is toegepast dan verwacht.
- Er zijn op de (indirect) door de boer aangewezen boorlocaties geen aanwijzingen voor verontreinigde grond gevonden.
- Er zijn geen aanwijzingen dat er illegale dumping van drugsafval in de omgeving heeft plaatsgevonden.

Voorlopige resultaten over van nature aanwezige stoffen in de bodem en watergangen rond percelen van de boer:

- In het onderzochte gebied zijn in zowel grond, grondwater als waterbodem enkele verhoogde gehalten aan macroparameters zoals sulfaat, zwavel, ijzer en aluminium aangetroffen. Dit zijn van nature in de bodem aanwezige stoffen. Door natuurlijke bodemprocessen en wisselende grondwaterstanden kunnen gehalten fluctueren. Aangezien in de dijk grotendeels gebiedseigen grond is toegepast, is het verklaarbaar dat daarin ook die van nature voorkomende stoffen aangetroffen zijn.
- Het betreffen telkens incidenteel verhoogde gehalten die uiteindelijk niet in het oppervlaktewater waaruit zeer waarschijnlijk in het verleden veedrenking plaatsvond

zijn gemeten. We vragen een toxicoloog of de aangetroffen macroparameters in het algemeen een effect op diergezondheid (WUR) en menselijke gezondheid (GGD) kunnen hebben (advies voor 20 oktober;

5. Beoordeling door externe experts

De concept-resultaten van het onderzoek zijn voorgelegd aan verschillende externe experts.

Milieu-expert van Wageningen Universiteit

Deze expert heeft aangegeven dat de kans heel klein is dat gezondheidsproblemen van het vee te maken hebben met de kwaliteit van bodem en/of water. De incidenteel verhoogde gehalten geven daarvoor te weinig basis.

Veterinair expert

Een zelfstandig veterinaire expert is gevraagd om te beoordelen of ziekteverschijnselen gerelateerd kunnen worden aan stoffen die uit het bodem- en wateronderzoek blijken. Het resultaat van die beoordeling wordt uiterlijk half november verwacht.

GGD's

Kampen en Oldebroek hebben aan hun GGD gevraagd het rapport te beoordelen op eventuele risico's voor gezondheid van mensen. Het resultaat van die beoordeling wordt vóór 23 oktober verwacht.

6. Voorstel voor opvolging resultaten

Vervolgactie overheid

De rol van de overheden om te zoeken naar de oorzaak van de koeiensterfte is hierbij uitgespeeld/ eindigt. Namens de betrokken overheden biedt Gelderland het onderzoeksrapport aan NVWA¹ aan met het verzoek om na te gaan of er overige oorzaken kunnen zijn voor de koeiensterfte.

Mogelijke vervolgactie afhankelijk van uitkomst beoordeling veterinaire expert

Wanneer de veterinaire expert aangeeft dat de in het onderzoek aangetroffen stoffen kunnen leiden tot ziekteverschijnselen zoals bekend in deze situatie, dan kan er op dit moment geen relatie worden gelegd met de resultaten van het bodem- en wateronderzoek. In de nu onderzochte omgeving van de percelen is namelijk slechts plaatselijk een verhoogd gehalte aangetoond. Onbekend is hoe de situatie op de percelen en in de watergangen van de boer is.

Overwogen kan dan worden hier verder onderzoek naar te doen. Als eerste stap is dan toestemming van de boer nodig voor volledige beschikbaarstelling van de onderzoeksgegevens van de veeartsen en Gezondheidsdienst voor Dieren. Daar moet besproken worden of uit de combinatie van op de koeien verricht onderzoek en het al gehouden bodemonderzoek een mogelijke indicatie van een relatie kan worden verkregen. Wellicht zijn er andere oorzaken die meer voor de hand liggen om vervolgonderzoek naar te doen. Voor zover onderzoek zich richt op andere aspecten dan bodem- en waterkwaliteit hebben de nu betrokken overheden geen rol.

¹ de Nederlandse Voedsel- en Waren Autoriteit heeft een controlerende taak vanuit het oogpunt van dierenwelzijn dan wel consumentenveiligheid. In hoeverre zij een actieve rol gaan spelen in verder onderzoek is nog niet bekend. De provincie Gelderland heeft de NVWA op de hoogte gehouden van de voortgang van het bodem- en wateronderzoek.

Communicatieboodschap

We hebben niets afwijkends aangetroffen in de dijk dat de oorzaak van de koeiensterfte kan zijn. Dit bevestigt de informatie die we hadden. Er zijn geen verontreinigingen aangetroffen in de omgeving van de dijk. We adviseren de boer om wederom contact op te nemen met de dierenarts en de Gezondheidsdienst voor dieren en de oorzaken voor de koeiensterfte verder te onderzoeken.

Op enkele plekken zijn verhoogde concentraties aan van nature aanwezige stoffen in het bodem- en watersysteem aangetroffen. Er is geen relatie te leggen met de koeiensterfte. De aanwezigheid van deze stoffen in de bodem heeft op menselijke gezondheid geen effect.

Communicatiemiddel

- Brief aan de boer
- Informatievoorziening aan de bestuurders en colleges van de verschillende organisaties
- Brief aan omwonenden
- Persbericht Gelderland, namens betrokken overheidsinstanties
- Publiceren van rapport bodemonderzoek en beoordeling externe experts (eerst WUR en GGD, aanvullen zodra beoordeling veterinaire expert ontvangen is) op website provincie Gelderland en overige betrokken overheidsinstanties
- Voor vragen vanuit pers aan iedere overheid is een Q&A beschikbaar

Woordvoerder

Provincie Gelderland

Mogelijke reactie van betrokkenen

Het rapport kan door betrokkenen mogelijk in twijfel worden getrokken, aangezien de koppeling van het door betrokkenen aangegeven moment van start van de effecten (verminderde melkgift) en de aanleg van het Reevediep samenhangt.

Als algemene reactie daarop wordt gesteld dat het onderzoek zeer uitgebreid geweest en conform de gebruikelijke kwaliteitsrichtlijnen uitgevoerd. Behalve de deskundigen van de betrokken overheden hebben ook externe experts de resultaten bekeken.

Kosten en voorstel voor verdeling

Tot nu toe zijn de gemaakte kosten: bodem- en wateronderzoek (€ 164.000) en advies (€ 34.200). Er zijn geen relevante kosten voor vervolgacties.

Verdelingsvoorstel: PM. 16 oktober ambtelijk nog bespreken

7. Contact met [REDACTED]

De gemeente Oldebroek heeft in het voorjaar al sociaal-maatschappelijke hulp aangeboden inclusief de mogelijkheid voor de boer om gebruik te maken van een daarvoor gespecialiseerde adviseur. Daar heeft de familie nog geen gebruik van willen maken.